

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati.....	10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati	16
Gulnora Abdurahmonova	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish muammolari va uni bartaraf etish yo'llari	22
S. R. Topildiyev	
Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi	28
Muratova Shohista Nimatullayevna	
Green Economy in Tourism in Uzbekistan.....	32
Alieva Makhbuba Toychievna	
Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты"	36
Голышева Елена Вячеславовна	
Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo'nalishlari	42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
To'qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari.....	47
A.Yu. Mardanov	
Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari.....	52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon o'g'li	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish	57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o'g'li	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	62
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko'rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlar.....	66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich	
Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari.....	70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari.....	74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati.....	78
Butanova Dilnoza Rustamovna	
Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri.....	83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna	
Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo'llanilishi.....	95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o'rni.....	101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari.....	104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich	
Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari	110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich	
Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi.....	113
Mahamatova Maftuna	
Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari.....	119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna	

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari.....	124
Said Po'latov Maxamedovich	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar.....	135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	142
Toshmurod Kulmanov	
Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari	147
Tursunova Dilnavo Islomovna	
Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish.....	150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari.....	159
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish.....	162
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari.....	168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish	174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari	179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida	185
Raximbayev Akmal Azatboyevich	
Korxonalarni boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari	190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Globalashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	195
Salimov Dilshodbek Davronovich	
To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi.....	199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich	
Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	203
Nilufar Umarova	
O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili	207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili	213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari	220
Meliyev Isroil Ismoilovich	
Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar	227
Melikov Otabek Maxmadiminovich	
Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni.....	232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich	
Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar.....	237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna	
Задачи предмета «русского языка» на современном этапе	243
Адилова Солияхон	

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati	247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari.....	252
Gapparov Azim Qayumovich	
O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri.....	258
Isayev Atabek Djurabayevich	
Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market.....	266
Jurabek Sobirov	
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili.....	270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	
Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli	276
Mamadiyeva Dilrom Ravshon qizi	
Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili	280
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
Improving Internal Control System	287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMLar veb-saytlari samaradorligini oshirish.....	291
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish	298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari.....	306
N. B. Yahyoxonov	
Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	311
Nazarova Muslima Nazarovna	
Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlarini	317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich	
Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari.....	322
Olimova Nodira Xamrakulovna	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar	329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li	
O'zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari.....	333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi	338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	341
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati.....	345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish.....	350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	
Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar	355
Samandarova Gulxayo Abduraim qizi	
Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari	359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati	363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna	
Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi	367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich	

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане	373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts	379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich	
Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar	384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari	391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	396
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari	402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna	
O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi	
Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров	408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	412
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari	416
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich	
Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан	420
Адашов Гайрат Рустамович	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане	432
Б. А. Хакимов	
Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции	438
Бабаева Гузаль Яшиновна	
"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgan imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida	444
Davlayev G'olib Ashurovich	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri	452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish	457
Jonuzokov M. K.	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish	461
Ismailov Allayor Rashidovich	
Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции	465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович	
Iqtisodiyotni globalashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish	471
Kalandarova Nargiza Narimanovna	
Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения	475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна	
Сущность, цели и задачи определение уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях	478
Киличев А. А.	
Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish	485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане.....	490
Курпаяниди Константин Иванович	
Ho'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish.....	497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi	
Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar	502
Muxlisa Muxitdinova	
Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана	505
Наимов Шахрух	
Определение специфических особенностей и факторов влияющие на процесс внедрения международных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан.....	509
Хайдаров Зохиρ Шаривович , Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зохиρ Зода	
Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli	514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova	
Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма.....	521
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе.....	525
Рахимова Гавхар Ойбековна	
O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli	530
Saidova Subhinigor Azizovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari	535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li	
Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari	541
Umirov Xurshid Islomovich	
Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari.....	545
Fayziyeva Dilafruz Shuxratovna	
"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии	549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович	
Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия	555
Хамдамов С. Ф.	
Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish.....	562
Xasanova Nafisa Shavkatovna	
Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish.....	566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi	
Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar.....	572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari	578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich	
Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni.....	583
Toyrova Amina Baxtisher qizi	
Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili	588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li	
Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar	592
K. Q. Tajibayev	
Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике	599
Камолова Феруза Кахрамоновна	

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari.....	603
Mirzayeva Lola Shavkatovna	
Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni.....	607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi.....	612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari.....	620
Salixov Sherzod Abduxakimovich	
Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish	625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish	628
Ostonokulov Azamat Abduraimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi	635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li	
Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari.....	640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov	
Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста.....	644
Насиров Дилшод Фархадович	
Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана	654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович	
Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir.....	659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li	
Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari.....	664
Razzakov Jasur Xamraboyevich	
Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan	670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi	
Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish	677
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari	683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li	
Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi.....	689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari.....	694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It.....	699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara	
Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar.....	705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich	
Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari	709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich	
Mahalliy soliqlar va yig'implarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari	713
Tuychiyev Kamoliddin	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	717
Yadgarov Nodir Ravshanovich	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlar va iqtisodiy asoslari.....	723
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari	727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari	730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o'g'li	
Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari	733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva	
Sug'urta faoliyatini takomillashtirishda andarrayting xizmatining o'rni	737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari	741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
Kambag'allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo'naltirish	745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Yoqilg'i-energetika korxonalarining moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari	749
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике	753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
Эффективность программ соответствия в различных компаниях	757
Ахмедов Бехзод Ахмедович	
Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте	762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович	
Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles	767
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg'or xorij tajribalari	774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish	781
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o'g'li	

TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINING RIVOJLANISH HOLATI TAHLILI

Kuldashev Sherzod Alimardonovich

PhD, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti "Iqtisodiyot nazariyasi"
kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligining ahamiyati, raqobatbardoshlikni shakllantirish xususiyatlari va shart-sharoitlari, oliy ta'lim muassasalari rivojlanish holati, oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish ko'rsatkichlari tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, ta'lim xizmatlari, raqobatbardoshlik, innovatsion, korporativ xamkorlik, ko'rsatkichlar va tamoyillar.

Abstract: This article examines the importance of the competitiveness of higher education institutions in the market of educational services, the features and conditions of the formation of competitiveness, the state of development of higher education institutions, the indicators of the development of higher education institutions.

Key words: higher education, educational services, competitiveness, innovation, corporate cooperation, indicators and principles.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение конкурентоспособности высших учебных заведений на рынке образовательных услуг, особенности и условия формирования конкурентоспособности, состояние развития высших учебных заведений, показатели развития высших учебных заведений.

Ключевые слова: высшее образование, образовательные услуги, конкурентоспособность, инновации, корпоративное сотрудничество, показатели и принципы.

KIRISH

O'zbekistonda ta'lim xizmatlari bozorining rivojlanish qonuniyatlari va xususiyatlarini aniqlash, oliy ta'lim muassasalarida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash va ularning munosib ish o'rinlari bilan bandligini ta'minlash muammolarini tadqiq etish, ta'lim xizmatlari bozorini davlat tomonidan tartibga solishning samarali usullarini ishlab chiqish hamda uning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirishga e'tibor tobora kuchayib bormoqda. Ta'lim xizmatlari sohasining rivojlanishi, muntazam o'sib borayotgan yuqori malakali mutaxassis-larga kengaytirilgan takror ishlab chiqarish ehtiyojlarini qondirish ushbu xizmat turlari bozorida talabning oshishini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasida "... avvalo ta'lim va tarbiyani rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g'oyamizning asosiy ustunlari bo'lib xizmat qilishi lozim" ^[1], deb ta'kidlagan. Bu vazifalarni hal etishda ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish omillarini aniqlashtirish, raqobatbardoshligini baholash uslubiyatini takomillashtirish, ta'lim, fan va ishlab chiqarish integratsiyasini mustahkamlash va ta'lim xizmatlari sifatini oshirishning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirish va samarali mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishidagi tadqiqotlar ko'lamini kengaytirish kabi masalalar dolzarb bo'lib hisoblanmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish masalalari iqtisodiy adabiyotlarda kam o'rganilgan. Xususan, G. Axunova ^[2], V.S. Bajenova ^[3], M.Q. Pardaev ^[4], N.Sh. Vatolkina ^[5], M.A. Lukashenko ^[6], L.V. Zaxarova ^[7] kabi olimlar ta'lim xizmatlari, oliy ta'lim tizimiga bag'ishlab darslik, o'quv qo'llanmalar va boshqa o'quv va ilmiy adabiyotlarni yozganlar. Ammo ushbu asarlarda ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish masalalari atroficha o'rganilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonda iqtisodiy tizimlar va nisbatlarni o'rganishga dialektik va tizimli yondashuv, qiyosiy va solishtirma tahlil, statistik yondashuv, guruhlash usullari qo'llanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Iqtisodiyotning innovatsion sharoitida ta'lim tizimida yangi innovatsion xizmat turlarini keng joriy qilish, tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini oshirish masalasi o'ta muhim masalalardan biriga aylanmoqda. Ayniqsa, bu borada oliy ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini tubdan yangilash va modernizatsiyalash, ularni innovatsion o'quv va ilmiy-laboratoriya jihozlari bilan ta'minlash, raqobatbardosh yuqori malakali kadrlar tayyorlash yo'nalishlari va mutaxassisliklarini maqbullashtirish, ta'lim standartlarini takomillashtirish hisobiga ta'lim jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, ilg'or pedagogik texnologiyalar va innovatsion o'qitish shakllarini joriy etish, o'qituvchi kadrlar mehnatini rag'batlantirishni kuchaytirish asosida iqtisodiyot soha va tarmoqlarida talab qilinadigan oliy ma'lumotga ega mutaxassislarni tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash maqsadida "Oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror qabul qilindi.

Yangi O'zbekistonda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash strategik yo'nalishlardan biri sifatida yangi uzluksiz ta'lim tizimini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilandi. Bunda OTMlarining maqsadlariga asoslangan holda ularning bosh vazifasi talabalarga innovatsion va muammoli masalalarni yecha oladigan oliy ta'lim berishga qaratildi.

OTM tomonidan taqdim qilingan ta'lim xizmatlari sifati davlat organlari tomonidan rasmiy akkreditatsiya bo'yicha baholash o'tkazilishi asosida amalga oshiriladi. Ularning bitiruvchilari bilimi natijalari esa ish beruvchi (tadbirkor)lar tomonidan baholanadi. Ammo aytish kerakki, qaysi muhim omillar oliy ta'lim jarayoniga ta'sir etadi? Albatta, bizning fikrimizcha, bu omillarga quyidagilar kiradi:

- oliy ta'lim tizimini moliyalashtirish;
- qulay va zamonaviy ta'lim sharoitlarini yaratish;
- OTMlarning akademik va moliyaviy mustaqilligi va qo'shimcha pullik ta'lim xizmatlarni ko'rsatish imkoniyatlarining mavjudligi;
- xususiy oliy ta'lim muassasalarini yaratilishi va rivojlanishi;
- innovatsion va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etilishi;
- kadrlar tayyorlashning ko'p darajali tizimini joriy etilishi;
- OTMlarning yuqori rivojlangan tashkiliy-iqtisodiy tarkibining shakllanganligi;
- ta'lim jarayonining yuqori darajada texnik qurollanganlik va boshqalar.

Oliy ta'lim tizimida talabalarining bilimini yuqori darajaga ko'taruvchi eng muhim resurs ilmiy-pedagogik kadrlar hisoblanadi. Ilmiy-pedagogik kadrlarning malakasi, kasbiy va pedagogik mahorati, kompetensiyasi, ilm-fanni rivojlantirishdagi munosib hissasi kabi bir qator omillar kelgusida OTM bitiruvchilarining bilim va mutaxassislik darajasini oshirish imkonini beradi. Shuning uchun OTM rahbariyati ilmiy-pedagogik kadrlarning rolini oshirish, motivatsiya berish va samarali boshqarish usullarini joriy etishi kerak. Ushbu holat oliy o'quv yurtlarining deyarli barcha faoliyat ko'rinishlari bilan uzviy bog'liqdir.

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini barqaror rivojlantirish va raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Respublikamizda faoliyatni amalga oshirayotgan OTMlari soni 2017-2023-yillarda 191 taga ko'payib, bu ko'rsatkich mazkur yillar oralig'ida 2,7 marta oshgan. Tahlil qilinayotgan yillarda OTMlarida o'qiyotgan talabalar soni OTMlar soniga muvofiq ravishda 2017-2018-o'quv yilida 287,5 mingtadan 2022-2023-o'quv yilida 1042,1 mingtaga ko'paygan (1-jadval).

1-jadval: O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan oliy ta'lim muassasalari soni (o'quv yili boshiga, birlik)¹

Ko'rsatkichlar	Yillar						2017-2023-yillarda o'sish, %
	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022	2022/ 2023	
Oliy ta'lim muassasalari soni, birlik	72	98	119	127	154	191	2,7 marta
Shu jumladan, xorijiy oliy talim tashkilotlari filiallari	7	9	18	20	25	26	3,7 marta

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Ularda talabalar, ming kishi	297,7	360,2	441,0	571,5	808,0	1042,1	3,5 marta
Shu jumladan, bo'limlarda tahsil olaydiganlar, ming kishi: kunduzgi bo'limda	287,5	313,0	360,1	441,9	553,4	622,6	2,2 marta
Kechki	-	1,2	7,3	11,5	26,6	37,7	-
sirtqi bo'limda	10,2	46,0	73,6	118,1	228,0	381,8	37,4 marta
10000 aholiga to'g'ri keladigan talabalar soni, birlikda	93	110	130	165	229	289	3,1 marta
Qabul qilingan talabalar soni, ming kishi	85,7	114,5	138,1	174,9	235,9	282,4	3,3 marta
Shu jumladan bo'limlarga: kunduzgi bo'limga	76,7	86,2	111,6	132,7	166,7	196,4	2,6 marta
Kechki	-	-	3,2	6,0	9,0	10,5	-
sirtqi bo'limga	9,0	28,3	23,3	36,2	60,1	75,5	8,4 marta
Bakalavriatga qabul qilingan talabalar soni, ming kishi	80,8	108,7	128,7	165,0	220,2	275,5	3,4 marta
Shu jumladan: kunduzgi	71,8	80,4	102,5	123,0	151,6	187,8	2,6 maptra
Kechki	0,0	0,0	3,1	5,8	8,7	9,4	-
Sirtqi	9,0	28,3	23,1	36,2	59,9	78,3	8,7 marta
Bitirgan mutaxassislar soni, ming kishi	67,4	70,3	70,8	83,9	103,9	102,4	1,5 marta
10000 aholiga nisbatan bitirgan mutaxassislar	21,0	21,5	21,0	24,0	29,6	29,5	1,4 marta

tani, 2022-2023-o'quv yilida 622,6 mingtani tashkil qilgan. Ta'limning kechki bo'limiga talabalarning qabuli 2018-2019-o'quv yilidan boshlanib, bu ko'rsatkich 2022-2023-o'quv yilida 37,7 mingtani tashkil qilmoqda. Shuningdek, oliy ta'limning sirtqi ta'lim shakli bo'yicha o'qiyotganlar soni 2017-2018 o'quv yilida bor-yo'g'i 10,2 talaba o'qiyotgan bo'lsa, 2022-2023-o'quv yilda bu ko'rsatkich 381,8 mingtaga ko'paygan. Respublika miqyosida har 10000 aholiga to'g'ri keladigan talabalar soni 2017-2018-o'quv yilida 93 tani tashkil etgan bo'lsa, bu ko'rsatkich muntazam o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, 2022-2023-o'quv yilida 289 tani tashkil qilgan. Tahliliy ko'rsatkichlarga nazar solsak, 2017-2018-yillarda OTMlarga 85,7 mingta talaba qabul qilingan bo'lsa, 2022-2023-o'quv yilida 282,4 ming kishiga, ya'ni tahlil etilayotgan yillarda 3,3 martaga ko'paygan. Shundan kunduzgi bo'limga qabul qilingan talabalar soni 2,6 martaga oshgan. Mamlakatimizda har 10000 aholiga nisbatan bitirgan mutaxassislar soni 40,5 %ga o'sgan (2-jadval).

2-jadval: O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan universitetlar soni(o'quv yili boshiga, birlik)²

№	Ko'rsatkichlar	Yillar					2017-2022-yillarda o'sish, %
		2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022	
1.	Universitetlar soni, birlikda	27	45	58	64	78	2,9 marta
2.	Ulardagi talabalar soni, ming kishi	140,2	192,3	244,0	328,7	461,4	3,6 marta
3.	Qabul qilingan talabalar soni, ming kishi	42,5	66,5	78,5	98,1	120,9	4,1 marta
4.	Bitirgan mutaxassislar soni, ming kishi	33,7	34,7	36,3	46,8	61,1	1,9 marta

Respublika OTMlarining kunduzgi bo'limlarida tahsil oladigan talabalar soni 2017-2018 o'quv yilida 287,5 ming Respublikamizda faoliyatini amalga oshirayotgan OTMlari soni 2017/2018-o'quv yilida 72 ta bo'lgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2022/2023-o'quv yilida 191 tani tashkil qilgan. Universitetlarda tahsil olayotgan talabalar soni ham ushbu o'quv yillari mobaynida 461,4 ming nafarga, ya'ni 3,6 martaga oshgan. Shuningdek, mazkur yillarda universitetlarga qabul qilingan talabalar soni 4,1 marta va bitirgan mutaxassislar soni 1,9 mingtaga o'sgan (3-jadval).

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

3-jadval: O'zbekiston Respublikasida hududlar bo'yicha oliy ta'lim muassasalari soni (o'quv yili boshiga, birlik)³

Hududlar (viloyatlar) nomi	Yillar						2017-2023-yillarda o'sish, %
	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	
Qoraqalpog'iston Respublikasi	2	6	9	9	10	13	6,5 marta
viloyatlar:							
Andijon	4	4	5	6	8	10	2,5 marta
Buxoro	4	5	5	5	6	9	2,2 marta
Jizzax	2	2	3	3	4	5	2,5 marta
Qashqadaryo	2	3	6	6	6	7	3,5 marta
Navoiy	2	2	2	2	2	5	2,5 marta
Namangan	3	3	3	3	3	5	1,7 marta
Samarqand	6	8	11	12	14	17	2,8 marta
Surxondaryo	1	7	7	7	7	8	8 marta
Sirdaryo	1	1	2	2	2	3	3 marta
Toshkent	2	5	5	8	8	9	4,5 marta
Farg'ona	3	7	10	10	11	13	4,3 marta
Xorazm	1	3	3	3	6	8	8 marta
Toshkent sh.	39	42	48	51	67	79	2 marta
Respublika bo'yicha	72	98	119	127	154	191	2,7 marta

Oliy ta'lim faqat ijtimoiy zarurat hisoblanmasdan, balki milliy va hududiy darajada mutaxassislar taklifini ham shakllantiradi.

Respublikamizda hududlar bo'yicha oliy ta'lim muassasalari soni 2017/2018-o'quv yilida atiga 72 tani tashkil etgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2022/2023-o'quv yilida 191 taga oshgan. Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, hududlar bo'yicha deyarli barchasida OTMlari soni bir necha martaga ko'paygan. Xususan, Toshkent shahrida – 39 tadan 79 taga, Samarqand viloyatida – 6 tadan 17 taga, Farg'ona viloyatida – 3 tadan 13 taga oshgan (4-jadval).

Hududlar bo'yicha yillar kesimida oliy ta'lim muassasalari talabalari soniga nazar solsak, respublikada 2017-2018-o'quv yilida jami 297,7 mingta talaba OTMlarda tahsil olgan bo'lsa, 2022-2023-o'quv yilida esa bu ko'rsatkich 1042,1 mingtani tashkil qilgan. Bu ko'rsatkich o'tgan 2017/2018-o'quv yiliga nisbatan 3,5 martaga oshgan. Mamlakatimiz OTMlarida tahsil olayotgan talabalarning 34,0 %i – Toshkent shahri, 8,1 %i – Samarqand viloyati, 7,5 %i – Farg'ona viloyati, 5,6 %i – Andijon, 5,5 %i – Qashqadaryo, 5,5 %i – Buxoro, 5,8 %i – Toshkent, 5,0 %i – Namangan, 4,8 %i – Surxondaryo, 3,5 %i – Jizzax, 4,1 %i – Xorazm, 2,9 %i – Navoiy va 2,1 %i Sirdaryo viloyatlari hissasiga to'g'ri kelgan.

4-jadval: O'zbekiston Respublikasida hududlar bo'yicha oliy ta'lim muassasalari talabalari soni (o'quv yili boshiga, ming kishi)⁴

Hududlar (viloyatlar) nomi	Yillar						2017-2023-yillarda o'sish, %
	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	
Qoraqalpog'iston Respublikasi	19,4	22,3	25,5	35,5	46,6	57,5	3 marta
viloyatlar:							
Andijon	19,2	21,7	26,0	30,9	47,7	58,3	3 marta
Buxoro	15,9	20,9	24,8	35,6	44,0	57,5	3,6 marta
Jizzax	12,5	14,7	18,0	23,4	30,0	37,0	3 marta
Qashqadaryo	15,9	18,4	22,5	27,9	44,2	57,4	3,6 marta
Navoiy	9,7	11,6	13,6	17,0	21,7	30,3	3,1 marta
Namangan	13,3	16,7	20,1	26,0	41,8	52,3	3,9 marta
Samarqand	29,1	34,9	41,1	54,8	70,8	84,7	2,9 marta

3 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

4 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Surxondaryo	9,3	15,1	20,1	25,6	39,9	50,6	5,4 marta
Sirdaryo	4,6	6,8	9,1	9,6	16,8	21,5	4,7 marta
Toshkent	8,1	14,9	20,9	28,5	42,8	60,4	7,5 marta
Farg'ona	21,5	27,2	35,8	48,4	62,3	77,7	3,6 marta
Xorazm	10,5	13,4	16,2	22,8	28,7	42,8	4,1 marta
Toshkent sh.	108,7	121,6	147,3	185,5	271,1	354,1	3,2 marta
Respublika bo'yicha	297,7	360,2	441,0	571,5	808,4	1042,1	3,5 marta

Hozirgi kunda universitetlarning asosiy vazifalari – innovatsion faoliyatni rivojlantirish, istiqbolda mutaxassislarga talabni aniqlash, ta'lim hamda biznes o'rtasidagi samarali integratsion jarayonlarni rivojlantirish hamda OTMLarda ilmiy tadqiqot va tajriba konstruktorlik ishlanmalarini moliyalashtirishning tashqi manbalarini kengaytirish hamda xorijiy OTMLar bilan hamkorlikning zamonaviy usullaridan keng foydalanish kabilar hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida hududlar bo'yicha oliy ta'lim muassasalariga qabul qilingan talabalar soni 2017/2018-o'quv yilida 80,1 mingtani tashkil etgan bo'lsa, 2022/2023-o'quv yilida 275,5 mingtaga oshgan (5-jadval).

5-jadval: O'zbekiston Respublikasida hududlar bo'yicha oliy ta'lim muassasalariga qabul qilingan talabalar soni (o'quv yili boshiga, ming kishi)⁵

Hududlar (viloyatlar) nomi	Yillar						2017-2022-yillarda o'sish, %
	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022	2022/ 2023	
Qoraqalpog'iston Respublikasi	5,4	6,7	6,9	11,0	9,8	11,5	2,2 marta
viloyatlar:							
Andijon	4,8	5,6	7,2	7,6	9,6	11,4	2,3 marta
Buxoro	4,6	6,6	6,3	11,1	11,6	16,4	3,5 marta
Jizzax	3,7	4,8	5,8	8,1	9,1	8,5	2,3 marta
Qashqadaryo	4,1	5,1	5,9	7,6	10,4	14,2	3,5 marta
Navoiy	2,8	3,4	3,6	5,4	5,5	9,4	3,3 marta
Namangan	4,0	5,8	6,1	7,2	9,3	13,2	3,3 marta
Samarqand	7,5	9,8	11,8	18,0	18,4	20,5	2,7 marta
Surxondaryo	3,0	5,5	6,1	9,6	9,9	10,2	3,4 marta
Sirdaryo	1,5	2,7	3,0	1,7	4,5	5,2	3,5 marta
Toshkent	3,1	4,7	6,4	9,5	11,2	18,7	6 marta
Farg'ona	7,2	9,4	11,6	14,0	13,0	16,2	2,2 marta
Xorazm	3,0	4,4	4,5	6,7	7,0	10,0	3,3 marta
Toshkent sh.	27,0	34,5	44,0	48,5	91,1	110,4	4,1 marta
Respublika bo'yicha	80,1	108,1	129,0	165,0	220,1	275,5	3,4 marta

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Farmoniga muvofiq konsepsiya uzoq muddatli maqsadlar va vazifalarni o'z ichiga olib, oliy ta'limning istiqbolda rivojlantirish strategiyasini amalga oshirishni nazarda tutadi. Shunga ko'ra, respublikamiz iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun bir vaqtning o'zida raqobatdosh ustunliklarni hisobga olgan holda mehnat salohiyatini oshirish, ishlab chiqarishning intellektuallashuvi darajasini yuksaltirish va inson kapitalini rivojlantirish bilan bog'liq muammolarni hal qilish alohida dolzarb masalalar hisoblanadi. Mazkur muammolarni hal qilishda asosiy rolni Yangi O'zbekistonning strategik vazifalari ko'lamini va darajasiga muvofiq keladigan kompleks kompetensiyaga ega bo'lishi kerak bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash va mehnat bozoriga yetkazib berishni amalga oshiruvchi OTM zimmasiga yuklanadi.

Keyingi yillarda oliy ta'lim tizimida fan, ta'lim va biznes integratsiyasining zamonaviy tizimini shakllantirish hamda samarali hamkorlikni o'rnatish muammolarni hal etish o'zaro munosabatlar samaradorligini oshirish imkonini beradi. Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida zamonaviy iqtisodiyot tarmoqlari uchun malakali mutaxassislarga bo'lgan talab va taklif muvozanatiga erishish keskin muammolardan biri hisoblanadi.

⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Bularning barchasi boshqaruv (tuzilmasi va boshqaruvi, ta'lim tashkilotlarining miqyosi va soni), kognitiv (bilim, tafakkur, kasbiy bilim va malaka), uslubiy (zamonaviy ta'lim texnologiyalari va vositalari asosida o'quv jarayonini tashkil qilish), qadriyatlar (o'qitish jarayonining mazmuni, OTMlarining roli va faoliyatini xalqaro, milliy, hududiy darajalarda qayta ko'rib chiqish) jiddiy transformatsiyalashuvni zarurat etadi.

Hozirgi vaqtda oliy ta'lim xizmatlarining tijoratlashishi natijasida oliy ta'lim tizimi bozorning bir qismi sifatida yuzaga kelmoqda. OTMda moliyaviy vositalar muhim o'ringa ega bo'lib, resurslarni boshqarishdan, natijalarni boshqarishga, ya'ni OTMlarda talabalarning "kirishdagi nazorati"dan "bitirishdagi nazorati"ga to'g'ri va ravon o'tish yuzaga kelmoqda. Oliy ta'lim xizmatlarining mutaxassislar bozoriga malakali kadrlarni yetkazib beruvchi iqtisodiy resurs shaklini ifoda etishi, ta'lim tizimiga iqtisodiy omillar, usullar va samarali mexanizmlarni joriy qilinishi mutaxassislar mehnat bozori va ta'lim xizmatlari bozorlarining integratsiyalashuvini mustahkamlaydi.

Hozirgi kunda mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida davlat va xususiy OTMlarning ko'payib borishi ularni bitiruvchilarni ishga joylashtirish muammosini keskinlashuviga olib keladi. Vaholanki, bitiruvchilarni ishga joylashtirish indikatori OTMlarni akkredetatsiyadan o'tkazishning asosiy ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi va bitiruvchi mutaxassislarni ishga joylashtirish va ularni kasbiy moslashuvchanligini oshirishga ko'maklashishning zamonaviy shakllarini joriy etish orqali buyurtmachi xo'jalik subyektlari va OTMlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni takomillashtirish bo'yicha ishlarni jonlantirishni zarurat etmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligining oshirishning muhim omillari va rivojlanish holati bo'yicha quyidagi xulosa va takliflarni ishlab chiqdik.

- ta'lim xizmatlari bozorida integratsiya jarayonlarini rivojlantirish asosida ilmiy tadqiqot maktablarining innovatsion yutuqlarini birlashtirish jarayonlarini jadallashtirish;
- ta'lim sifatiga qo'yiladigan malaka talablarini standartlashtirish;
- fan, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini amaliyotga tatbiq qilish;
- ta'lim xizmatlari bozori subyektlari o'rtasidagi raqobat muhitini shakllantirish;
- OTMning raqobatbardoshligiga erishish orqali ulardagi bitiruvchilar raqobatbardoshligini oshirish;
- ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim tashkilotlarining raqobatbardosh omillari hamda tamoyillari aniqlanib, oliy ta'lim tizimida raqobatbardoshlikni oshirish mexanizmini oshirish;
- raqobatdosh OTMlarning rivojlanishi kasbiy va zamonaviy bilimlarni chuqur egallash orqali yuqori kasbiy ko'nikmaga ega raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvarda Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // –Xalq so'zill gazetasi. –2020-yil 25-yanvar. –19-son. 1-4 betlar.
2. Inson taraqqiyoti. Darslik. I.f.d., professor Q.X.Abduraxmanov tahriri ostida. – T.: –Fanva texnologiyall nashriyoti, 2013. – 476-bet.
3. Pardaev M.Q. va boshqalar. Ta'lim xizmatlari va ularning samaradorligini oshirish masalalari. Monografiya. – T.: –Innovatsion rivojlanish nashriyot, 2020. – 200 b.
4. Isroilov B.I. Ta'lim tizimida korrupsiyani oldini olish masalalari. // Innovatsion va raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish muammolari. (21-22 fevral 2020-yil) Xalqaro IAK materiallari, Samarqand-Tambov, 2020. – 183-186-betlar.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi stat.uz

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.